

Abstract. *The article characterized the current trends of preparation future teachers to organization pedagogical education of family. The essential, content and procedural characteristic of the parents' pedagogical education process in the light of current state documents and requirements to the educational process organization are revealed.*

Today in Ukraine processes of establishment of system of multilevel continuous pedagogical education, which would allow formation of a network of professional educational institutions that prepare competitive professionals are actualized. The main aims of the creation of such educational and professional system are firstly organization of creative specialist's activity, creation of conditions for its re-orientation in accordance with changes in the socio-cultural environment that provides a clear ratio of trained professionals with market needs; secondly, formation of the personal traits (professional characteristics, thinking style, level of culture, intellectual development, etc.), that allow to solve the problems of staffing in some extent, introduction of new technologies, modernization of the educational process by spreading positive experience of the world systems of training professional teachers, expanding of international cooperation.

Current trends of preparation future teachers to organization pedagogical education of parents take into account the significant positive past experience and innovative forms of family and school interaction. Along with the old tested forms of work (parent meetings, lectures, universal education) new ones are being implemented that meet the needs of today (trainings, workshops, round tables, video conference, etc.).

Keywords: *trend, preparation, forms, methods, content, education, parents.*

МОДЕЛІ ПОРОДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ (ТЕКСТУ) ТА ЇХНІЙ ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТ

УДК 372.461 – 057.874:37=161.2

Сіранчук Н.М.

У статті обґрунтовано теоретичні принципи формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на основі аналізу наявних у психології, лінгвістиці та психолінгвістиці моделей породження мовленнєвого висловлювання та власних експериментальних даних, одержаних автором протягом 2010-2014 рр. у процесі експериментального навчання в школах м. Рівне.

Ключові слова: *лексична сировина, форма висловлювання, смисл висловлювання, систематичний лексичний запас, сховище семантичної інформації.*

МОДЕЛИ ПОРОЖДЕНИЯ РЕЧЕВОГО ВЫСКАЗЫВАНИЯ (ТЕКСТА) И ИХ ЛЕКСИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Сіранчук Н.М.

В статье обоснованы теоретические принципы формирования лексической компетентности младших школьников на основе

анализа имеющихся в психологии, лингвистике, и психолингвистике моделей порождения речевого высказывания и собственных экспериментальных данных, полученных автором в течение 2010-2014 гг. в процессе экспериментальной работы в школах г. Ривне.

Ключевые слова: *лексическая синонимия, форма высказывания, смысл высказывания, систематический лексический запас, хранилище семантической информации.*

THE MODELS OF ORIGINATION SPEAKING SAYING (TEXT) AND THEIR LEXICAL ASPECTS

Siranchuk Nataliia Nikolaevna

In this article theoretical principles of forming lexical competence in elementary school children on the base of analyze available in psychology, linguistic and psycholinguistics models of origination speaking saying and its own experimental information, are explained which were gained by author during 2010-2014 years in the process of experimental education in Rivne schools.

Keywords: *lexical sinonimia, from of utterance, sense of utterance, systematic lexical stock, hold of semantic information.*

Послідовниками Л.С.Виготського щодо психологічного аналізу суті процесу формування висловлювання стали О.О.Леонтьєв і О.Р.Лурія. О.Р.Лурія розробив вчення про внутрішню динамічну схему висловлювання, вважаючи центральною проблемою формування висловлювання проблему «переходу від суб'єктивного, ще словесно неформленого і зрозумілого лише самому суб'єкту смислу до словесно оформленої і зрозумілої будь-якому слухачу системи значень, яка формулюється в мовленнєвому висловлюванні» [14:193].

У процесі вирішення проблеми створення штучного інтелекту психолінгвісти прийшли до цікавих практичних і теоретичних результатів. Наприклад, впродовж психолінгвістичного експерименту, мета якого – досліджувати іманентне розчленування письмового тексту, Ю.В. Красиковим були виділені й описані нові одиниці смислу, тобто одиниці суб'єктивного смислового розчленування письмового тексту, що породжувався, а також одиниці граматикизації тексту. Об'єктивні дані свідчать про наявність жорсткої структури у виділенні смислових одиниць. Як підкреслює автор, «саме смисл є центральною і нерозв'язаною проблемою при моделюванні систем із розпізнавання і синтезу мовлення. Експериментальні дані дають нові і достатньо надійні орієнтири в процесі виявлення одиниць смислу» [9:3]. У роботі описаний увесь арсенал смислових одиниць, що зустрілися в експериментальних творах. Особливо підкреслюється наявність послідовності породжуваних смислових одиниць, наявність алгоритму породжуваних смислових одиниць. На відміну від нормативної граматики (граматики мови, прийнятої в мовознавстві), граMATика породження – «це ієрархізована система взаємопідлеглих якісно своєрідних обмежень. Вся система обмежень єдина й містить однакові способи оперування на кожному рівні, хоча характер оперування на кожному рівні індивідуалізований» [9: 4]. Для нас важливі, наступні висновки з психолінгвістичних експериментів і теоретичних концепцій: породження як усного, так і писемного мовлення орієнтоване не на формально-граматичну систему

конкретної мови, а на логіко-семантичні закономірності членування породжуваного тексту. Відрізки логіко-семантичного членування не співпадають з нормативними одиницями тексту – одиницями, прийнятими в лінгвістиці [9: 4].

У зв'язку з цим нас цікавлять деякі аспекти процесу породження мовлення та існуючі в лінгвістиці, психології й психолінгвістиці його моделі. Погляди вітчизняних лінгвістів і психологів розвиваються в контексті ідей Л.С.Виготського. Лінгвістів цікавить, зокрема, семантика тексту та її формалізація [16], увагу психолінгвістів привертає дослідження мовленнєвого мислення [7], психологи досліджують механізми породження та сприйняття тексту [17].

Процес виникнення та продукування мовлення, за Л.С.Виготським, це процес об'ємний і багатогранний. Послідовники Л.С.Виготського, сучасні вітчизняні вчені розділяють смисловий і граматичний компоненти породження мовленнєвого висловлювання і виділяють ряд рівнів, або планів породження. Таким чином, Н.І.Новіков розрізняє у Л.С.Виготського три основні рівні породження мовлення: 1) думка, або синтаксис словесних знаків; 2) словесний синтаксис і граматику слів; 3) мовлення, що звучить за фазами [16:48]. За Т.В.Ахутіною, в концепції Л.С. Виготського можна виділити п'ять послідовних планів: 1) мотив (породження); 2) думка (оформлення думки); 3) внутрішнє мовлення (зосередження думки у внутрішньому слові); 4) семантичний план (зосередження в значеннях зовнішніх слів); 5) зовнішній, по-фазовий план (видозміна структури при її втіленні в словах, перехід від синтаксису значень до словесного синтаксису, зовнішнє мовлення) [1:102].

Спрощено схему породження мовленнєвого висловлювання зображають як лінійний процес, крім того, на розрізнення лінійного і нелінійного етапів у породженні мовлення вказують багато авторів, що дослідили цей складний процес (О.О.Леонт'єв, С.К.Шаумян і П.О.Соболева, Д.С.Уорт, Г.Каррі, Б.Ю.Норман, Ю.В.Красіков). Прихильники діяльнісного підходу до навчання мови і розвитку мовлення серед методистів зазвичай спираються на модель породження мовленнєвого висловлювання, що належить О.О.Леонт'єву, який виділяє наступні фази: 1) мотивація; 2) формування мовної інтенції (наміри); 3) внутрішнє програмування; 4) реалізація програми; 5) контроль [12:158].

Проблема моделювання процесу породження мовлення у вітчизняній лінгвістиці, психолінгвістиці, психології є предметом наукових пошуків багатьох учених – О.О. Леонт'єв, Н.І. Жинкін, Т.В. Рябова, С.Д. Кацнельсон, Т.В. Ахутіна, О.Р. Лурія, І.О. Зимняя. Всі ці роботи розвивають ідеї, висловлені Л.С.Виготським, і характеризуються багатоаспектністю, «об'ємністю» підходів. Найбільш продуктивними і близькими за своїм підходом для нас є трансформаційна модель Аврама Ноама Хомського в межах генеративної граматики [22:23] і моделі, розроблені в генеративній семантиці (Дж. Катц, Дж.Фодор, Ч.Філдмор).

Таким чином, цікава думка представників трансформаційної граматики щодо ролі плану висловлювання в структурі мовленнєвого акту: «Звичайне висловлювання речення є мовленнєвою навичкою, яка виробляється багаторічною практикою. Як будь-яка навичка, вона повинна керуватись планом, тобто повинен бути окремий точний план для кожного окремого речення, яке ми висловлюємо» [9:26]. Система «відмінків» Ч.Філдмора [19:20], (вона

займає чільне місце в моделі Т.В.Ахутіної), ефективна своєю ідеєю предиката й аргументів, оскільки робить дієслово центральним елементом висловлювання. Проте, як вказував О.О.Леонтьєв, трансформаційна модель не враховує комунікативних умов і мотиваційний етап породження [12]. Однак, поняття, що вироблені означеними напрямками, орієнтуються на логічні схеми та мало приділяють увагу етапу контролю.

Для сучасної вітчизняної психолінгвістичної школи, що базується на ідеях Л.С.Виготського, що продовжили свій розвиток в працях О.О.Леонтьєва, Н.І.Жинкіна, Т.В.Ахутіної, А.М.Шахнаровича, Ю.В.Красікова та ін., характерна орієнтація на психофізіологічні особливості людини, а не на логіко-математичні схеми. При цьому не варто «ні повністю відокремлювати граматику від семантики, ні приймати одні й ті самі правила для опису все ж таки різних процесів» [9: 20].

Методично важливими є питання внутрішнього програмування конкретного висловлювання. Опис основних рис цього етапу мовленнєвого акту, що відображений в працях О.О.Леонтьєва, Т.В.Ахутіної, Ю.В.Красікова. «Програмування... може бути двох видів: а) програмування конкретного висловлювання; б) програмування мовленнєвого цілого. Перше здійснюється... на одне висловлювання вперед, друге – на більш тривалий термін. Чи є друге продовженням, розвитком, узагальненням першого? – це вимагає спеціального дослідження» [11:7]. «Одиниці програми за своєю семантичною природою є «сміслами», а не «значеннями». При цьому смисл, за О.О.Леонтьєвим, розуміється як віддзеркалення фрагмента дійсності в свідомості через призму того місця, яке цей «фрагмент дійсності займає в діяльності даного суб'єкта» [9:9]. Програма (мала програма) складається з своєрідних смислових «віх»... таких, як суб'єкт, предикат або об'єкт» [9: 9].

Отже, проблеми породження семантики і граматики тексту стали об'єктом пильної уваги перш за все вчених психолінгвістів. Ми спираємося на психолінгвістичну модель механізму породження мовленнєвого висловлювання Н.І.Жинкіна, а також на модель, обґрунтовану в останні десятиліття в роботах Ю.В.Красікова [10:9]. Зокрема, експериментальне дослідження Ю.В.Красікова, присвячене вивченню алгоритмів породження мовлення, виявило існування жорсткої структуризації невовимого раніше смислу. Автором доведено, що є послідовність, тобто наявність алгоритму породження смислових одиниць. На експериментальному матеріалі були виділені нові смислові одиниці розчленування тексту, які не співпадають з одиницями, описаними в традиційній лінгвістиці, а також одиниці граматикалізації тексту (рівні граматичного його оформлення). Автор, описавши весь набір смислових одиниць, виявлених в експерименті, показав спільність процесів семантизації та граматикалізації висловлювання, що виникає. На відміну від традиційної, лінгвістичної, нормативної, як її називає автор, граматики, граматика породження – це абсолютно особлива, ієрархізована система функціональних рівнів породження висловлювання. Їх сім: фонетичний, морфологічний, функціонально-граматичний, ядерно-граматичний, логіко-семантичний, рівень смислових (семантичних) акцентів – рівень семантичної телеології, емоційний рівень породження [9: 200].

На кожному рівні породження способи оперування матеріалом мають загальні закономірності, хоча сам характер оперування індивідуалізувався (якість

одиниць кожного рівня різні). Продукція перших трьох рівнів до певної міри зберігається нормативною (автор використовує ще термін «зовнішньою») граматиною [9: 173]. Це, виявилось і в самих назвах перших трьох рівнів. Ця ієрархічна структура граматики породження не співвідноситься з формальною (нормативною) граматиною, прийнятою в лінгвістиці.

При формуванні висловлювання відбувається рух від нижчого рівня реалізації висловлювання до вищого. Автор визнає можливість одночасного оформлення на різних функціональних рівнях породження різних функціональних одиниць. Два процеси в структурі породження висловлювання зливаються в один – процес семантизації та процес граматикизації (формалізації) породжуваного тексту. У більш традиційній термінології це означає, що процеси семантичної і граматики структуризації тексту протікають одночасно, причому в названому дослідженні доведена спільність генезису обох процесів [9: 204].

Для нас значущим фактом є висновок про те, що *«при породженні висловлювання зміна форми висловлювання при тих самих лексичних одиницях незмінно призведе до зміни смислу»* [9:176]. Смісл висловлювання диктує таку або іншу форму висловлювання. Проте смислові, семантичні варіанти оформлюються вже всередині окреслених формальних обмежень. Інакше кажучи, спочатку реалізується загальна теза, потім відбувається її конкретизація. Коли в першу чергу реалізуються загальні положення варіанта висловлювання, то тут виявляється семантична сторона процесу формалізації; це семантизація загального, логічного порядку. Потім, коли реалізуються часткові положення варіанта висловлювання, вони діють вже в рамках жорсткої, не змінної формальної структури [9: 204].

Суть висновків ученого можна звести до наступного. При членуванні тексту виділяються відрізки із закінченою смисловою структурою. Ці відрізки групуються за характером семантичної інформації, що пропонується в них (описані відрізки в роботі називаються ще семантичними блоками). Доведений факт членування породжуваного мовлення відрізками іманентного (внутрішнього, властивого самій природі) членування, які розгортаються в певному порядку, виявляючи структурні одиниці смислу висловлювання. «Безперечно також матеріалізація загального генезису смислоутворювальної і формоутворювальної систем породження в ідентичних, але таких, що матеріалізуються в кожній системі, якісно інших закономірностях, одна з яких – реалізація спочатку загального положення, а потім – конкретизація цього положення» [9: 205].

При зміні граматики схеми змінюється і *лексичне* наповнення морфологічних (граматики) одиниць: наприклад, замість *«знаходжуся серед»* вжито *«мене оточують»*. Але ці вибір і заміна відбуваються в заданих функціонально-семантичних обмеженнях [9:181]. Під час породження варіантів висловлювання діє закон конкретизації висловлювання, згідно з яким, і відбувається вибір варіанта. Причому тенденція уточнення конкретного висловлювання діє на всіх рівнях.

Факти свідчать про блоковий характер породження мовлення [9:178]. Сильніші в семантичному відношенні (інформаційно більш значущі) частини висловлювання пригнічують при породженні попередні їм слабкіші, тобто менш інформаційно значущі частини. Ця інформаційна значущість в цілому визначається логіко-семантичною схемою висловлювання [9:184]. У

дослідженнях наводяться докази «нелінійного, гніздового порядку оформлення функціонально-граматичних частин висловлювання в механізмі породження» [9: 184].

Цікаві дані, що свідчать про реальну наявність в свідомості людини *словуща семантичної інформації*, що зіставляється з фразою; поза сумнівом і оперування на одному з рівнів породження стійкими семантичними одиницями, що зіставляється з фразою [9:180]. Про подібні «стереотипні об'єднання» в «структурі мовної особистості» говорив і Ю.Н. Караулов [8:57]. На цей методично значущий факт указує і Т.О. Ладиженська, посилаючись на В.О.Звегінцева: «В процесі комунікації можливі дві типові ситуації: говоріння «про звичайні речі, що не вимагають глибоких роздумів», і говоріння про речі, що «вимагають... мінімальних творчих роздумів»... У першому випадку, відзначає В.О.Звегінцев, мовець використовує мовленнєві шаблони, «які кожна людина має в своєму розпорядженні у певних життєвих ситуаціях», в другому – «людина на рівні програми оперує не словами, а семантичними полями, з складу яких вона й обирає потрібне слово, щоб з можливою точністю виразити в мовленні свою думку» [15:254]. Ю.В.Красіков встановив на основі експериментальних даних (як своїх, так і інших учених) положення про те, що в механізмі породження висловлювання є набір типових семантичних одиниць, що зіставляються з окремим висловлюванням, фразою. Це свого роду *систематичний лексичний запас*, який утворюється внаслідок повторюваності ситуацій матеріального світу, що відображаються у мисленні. Цей набір семантичних одиниць тісно пов'язаний з граматичними структурами, набором типових граматичних схем [9:179-180]. Наводяться факти активізації, в першу чергу, стійких, звичних мовленнєвих зворотів, що, на думку автора, підтверджує наявність сховища цих зворотів. Означена наукова позиція дає підстави вважати методично важливим напрямом у формуванні лексичної компетентності школяра не тільки збагачення словника дитини, але й збагачення лексико-граматичної будови мовлення в цілому.

Це спонукало нас прослідкувати в експериментальному навчанні і зробити висновки про ефективність розвитку лексико-граматичної будови мовлення учнів за рахунок збагачення їх словами, словосполученнями, реченнями різної граматичної віднесеності, але що належать до одного семантичного поля. Інакше кажучи, дослідне навчання підтвердило ефективність збагачення мовлення дітей різними словами і мовленнєвими зворотами (словосполученнями і реченнями) для вираження одного і того самого смислу. Лексична синонімія, на наш погляд, є важливою складовою частиною формування лексичної компетентності молодшого школяра.

За словами О.О. Леонтьєва, процес мовлення є процесом переходу від «мовленнєвого задуму» [13] до його втілення в значеннях тієї або іншої мови і далі до реалізації в зовнішньому мовленні – усному чи писемному. І тому істотним для формування лексичної компетентності школяра є питання про планування мовлення, про задум. Ми співвідносимо План (задум) з його Еталоном (досвідом, образами в пам'яті), реалізуємо і знову співвідносимо на етапі контролю те, що вишло. З даного постулату психолінгвістики випливає методичний висновок: в якості засобу збагачення Еталону треба давати тексти-зразки і приклади вживання слів, словосполучень, речень для вираження однієї і тієї самої думки;

пропонувати учням різноманітні однотемні або однотипні тексти, щоб накопичувати в пам'яті дитини Еталони.

Механізми контролю також потребують відпрацювання, а тому треба пропонувати дитині створювати за даним планом свій текст, а потім порівнювати з текстом іншого автора (у методиці це прийом стилізації).

Робота над еталонами лексичного рівня – це робота над значенням слова, над його вживанням відповідно до норм мови. Це робота над реченнями, як можливість реалізації одного і того самого смислу різними граматичними формами. Навчання вибору слів в залежності: а) від смислу, б) від наявних в мові для реалізації цього смислу граматичних конструкцій.

Особливо активно в експериментальному навчанні використовується модель М.І. Жинкіна, згідно з якою, в основі механізму породження мовлення лежить задум, пов'язаний з «предметно-схемним кодом» [4], який не пов'язаний із словами, але може бути розкритий в мовленнєвому повідомленні. «Смисл і значення (у цьому М.І. Жинкін наслідує Р. Фреге) на цьому рівні не розрізняються і розуміються: смисл – як спосіб назвати денотат, значення – сам денотат, предмет дійсності... Розведення смислу та значення... відбувається в завершеному тексті, де вже знайдені і відібрані їх звукові послідовності. Щодо процесу розкриття задуму в тексті, то відбір конкретних слів здійснюється на рівні їх значень, тобто денотатів» [9:12]. «Підтема визначається як деяке інформаційне утворення, що обмежує зміст певними рамками, в межах яких може бути продовжений смисловий ряд» [2]. М.І. Жинкін вважає, що лексика первинна по відношенню до граматики [5], тоді як І.О. Зимня виділяє одночасність процесів смислоутворення та формоутворення [6]. Як би там не було, очевидним є те, що *необхідно зконцентрувати роботу на смислоутворення – з одного боку, і на формоутворення (реалізації смислу за допомогою лексико-граматичних одиниць – слів, словосполучень, речень, тексту) – з іншого.*

«В процесі відбору здійснюється контроль за надходженням в інтелект тільки осмислених поєднань слів» [16], або смислових рядів. Вони «розташовані, ймовірно, в багатовимірному просторі та йдуть не тільки лінійно в одному напрямі, але й від кожного члена пари може бути початий новий бічний ряд, так що від його пар відійдуть нові парні ряди» [2].

«Одні і ті ж слова, що входять в різні ряди, можуть мати різні значення. Переходи між рядами дискретні, і тому при відборі всього повинна бути якась закономірність переходу від одного ряду до іншого або продовження цих рядів. Після того, як необхідні елементи відібрані і між ними встановлений смисловий зв'язок, здійснюється граматичне синтаксування» [16:49].

Основою процесу, що породжує висловлювання, за М.І. Жинкіним, є слово, воно зберігається в пам'яті в зредукованому вигляді, неповній формі у вигляді фонемної решітки, над якою надбудовується морфемна решітка. Повне слово формується тільки в процесі складання повідомлення в результаті застосування того чи іншого синтаксичного правила, яке з'являється відразу, як деяка закінчена схема поєднання слів [16: 48].

Механізм випереджуючого синтезу (за М.І. Жинкіним) грає велику роль в процесі породження мовлення, він покладений в основу побудови, наприклад, методичної теорії формування синтаксичної будови мовлення учнів [21]. Цей процес грає роль і при формуванні лексичної компетентності молодшого

школяра. «В результаті утримування в оперативній пам'яті одних елементів і попередження інших з'являється можливість одночасного синтезу послідовності повних слів. При цьому такий сполучний синтетичний зв'язок не залежить ні від звукової характеристики слів, ні від їх значення, тобто він формальний, а тому дозволяє використовувати будь-які слова [16:48].

Цей рівень формальних граматичних схем, коли відомо, для якого конкретного слова (слів) потрібна дана схема, настає після відбору конкретного слова (фонемні, морфемні решітки), до відбору конкретного слова відбувається смисловий етап породження... [9:13].

М.І. Жинкін розрізняє довільне і мимовільне управління процесом породження. Мимовільне управління — це автоматизовані операції типу вимовлення звуку, з'єднання звуків, зв'язок слів в реченні. Довільне управління — це складання програми висловлювання (задум), що передує смислово етапу породження [3].

У всіх описаних нами моделях присутня одна і та сама сходинка: після смислового етапу йде відбір лексичних одиниць. В узагальненій моделі І.О.Зимньої [6: 90-91] виділені три основні рівні: спонукаючий, формуючий і реалізовуючий. Перший рівень — мотиваційний, другий — формування думки за допомогою мови, де розрізняють дві фази, що одночасно відбуваються: смислоутворювальна і що формує (інакше — формоутворювальна, або граматикалізація) — фаза внутрішнього програмування (за О.О.Леонтьєвим). Третій рівень — що реалізує — це власне лексичне наповнення граматичної схеми.

У психофізіологічній моделі Т.М.Ушакової [18] виділяються три рівні мовленнєвих механізмів. Один з них, другий, — рівень «вербальних тенет», в якому об'єднуються базові елементи за допомогою перових зв'язків, що відображає реальну картину використання мовлення. Найтісніше пов'язані функціональні структури, відповідними близькими за значенням та звучанням словами. Сюди також включаються (зв'язок слова з сенсорним образом) минулі враження, досвід людини [18]. Ідея про обов'язкове існування в лексиці людини, як мінімум, пар слів (синонім-паронім) вже виникла в науці [9:15]. Для нас ця думка є важливою, оскільки робить методично закономірною і виправданою спеціальну роботу над синонімами і паронімами в аспекті розвитку мовленнєвих механізмів — в цілому, і формування лексичної компетентності дитини — зокрема.

Література

1. Ахутина Т.В. Единици речевого общения, внутренняя речь, порождение речевого высказывания / Т.В. Ахутина // Исследование речевого мышления в психолингвистике. — М. : Наука, 1985. — С. 99-116.
2. Жинкин Н.И. Грамматика и смысл: (Разбор случая семантической афазии у ребенка) / Н.И. Жинкин // Язык и человек. — М. : Изд-во МГУ, 1970, — С. 63-85.
3. Жинкин Н.И. Механизмы речи / Н.И. Жинкин. — М. : АПН РСФСР, 1958. — 370 с.
4. Жинкин Н.И. О кодовых переходах во внутренней речи / Н.И. Жинкин // Вопр. языкознания. — 1964. — № 6. — С. 26-38.

5. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Н.И. Жинкин. — М. : Наука, 1982. — 159 с.
6. Зимняя И.А. Вербально-коммуникативная функция в восприятии и порождении текста/ И.А. Зимняя // Психологические механизмы порождения и восприятия текста. (Сб. науч. тр. / Моск. пед. ин-т иностр. яз.; вып. 243). — М. : МГПИИЯ, 1985. — С. 39.
7. Исследование речевого мышления в психолингвистике: [сб. науч. раб.] — М. : Наука, 1985. — 239 с.
8. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность/ Ю.Н. Караулов. — М. : Наука, 198. — 263 с.
9. Красиков Ю.В. Алгоритмы порождения речи/ Ю.В. Красиков — Орджоникидзе : Ир, 1990. — 240 с.
10. Красиков Ю.В. Теория речевых ошибок: (На материале ошибок наборщика) / Ю.В. Красиков — М. : Наука, 1980. — 124 с.
11. Леонтьев А.А. Внутренняя речь и процессы грамматического порождения высказывания/ А.А.Леонтьев // Вопросы порождения речи и обучения языку. — М. : Изд-во МГУ, 1967. — С. 56-66.
12. Леонтьев А.А. Исследование грамматики/ А.А.Леонтьев // Основы теории речевой деятельности. — М. : Наука, 1974. — С. 161-187.
13. Леонтьев А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания/ А.А. Леонтьев. — М. : Наука, 1969. — 306 с.
14. Лурия А. Р. Язык и сознани/ А.Р. Лурия. — М. : Изд-во МГУ, 1979. — 319 с.
15. Методика преподавания русского языка: [под ред. М.Т. Баранова]. — М. : Просвещение, 1990. — 368 с.
16. Новиков А.И. Семантика текста и ее формализация/ А.И. Новиков. — М. : Наука, 1983. — 216 с.
17. Психологические механизмы порождения и восприятия текста: [Сб. науч. тр. Моск. гос. пед. ин-т ин. яз., вып. 243]. — М. : 1985. — 187 с.
18. УшаковаТ.Н. Функциональные структуры второй сигнальной системы/ Т.Н. Ушакова// Психофизиологические механизмы внутренней речи. — М. : Наука, 1979. — С. 248.
19. Филлмор Ч. Дело о падеже/ Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. — М. : Прогресс, 1981. — Вып. 10. — С. 369-495.
20. Филлмор Ч. Дело о падеже открывается вновь/ Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. — М. : Прогресс, 1981. — Вып. 10. — С. 496-530.
21. Фомичева Г.А. Формирование синтаксического строя речи младших школьников: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Фомичева Г.А. — М., 1984. — 413 с.
22. Хомский Н.О. Понятии «правило грамматики»/ Н.О. Хомский // Новое в лингвистике. — М. : Изд-во иностр. лит., 1965. — Вып. 4. — С. 34-65.
23. Хомский Н. Язык и мышление / Н.О. Хомский // Пер. с англ. Б.Ю.Городецкого; под ред. В.В. Раскина. — М. : Изд-во МГУ, 1972. — 122 с.

THE MODELS OF ORIGINATION SPEAKING SAYING (TEXT) AND THEIR LEXICALASPECTS

Siranchuk Natalia Nikolaevna

Abstract. In this article the models of origination speaking saying and was analysed the efficiency of speaking enrichment children with different

words and speaking turns (phrases and sentences) in order to show the same meaning was proved. It is proved that lexical synonyms are important part of forming lexical competence in junior pupil.

Analysing the model of originating speaking saying U. V. Krasikova the author has made the conclusion that «at the originating of saying, changing the form of saying at the same lexical units leads to the another meaning». Hence, it is necessary to concentrate the work on the word meaning – from the one hand and on the formation (realization) the meaning with the help of lexical grammatical units – words, phrases, sentences text) from the another hand, when we form lexical competence in junior pupils.

The significant thing for formation lexical competence of junior pupils is the question about planing speaking about the main idea. We combine the plan (idea) with its standard (experience, imagines in the brain), realize and again combine on the stage of the control what have appeared. From the given postulate in Psycholinguistics appears methodical consequence: as means of enrichment the etalon needs to give the texts-examples and examples of using words, phrases, sentences for expression the same thought; suggest pupils different monotonous or the texts with the same type, in order to enlarge the child's memory with standards.

К ПРОБЛЕМЕ ПОСТРОЕНИЯ МИНИМАЛЬНОГО СУММАРНОГО ЦВЕТОВОГО ВОСПРИЯТИЯ

УДК: 535.5+543.47

Корбан Ю. В.

У статті розглянуті результати мінімального сумарного кольорового сприйняття студентами першого курсу художньої спеціальності Одеського художнього училища ім. М. Б. Грекова.

Ключові слова: *кольорний вплив, кольорне сприйняття, числова матриця, емоційний стан, допустимий план, цільова функція.*

В статье рассмотрены результаты минимального суммарного цветового восприятия студентами первого курса художественной специальности Одесского художественного училища им. М. Б. Грекова.

Ключевые слова: *цветовое воздействие, цветовое восприятие, числовая матрица, эмоциональное состояние, допустимый план, целевая функция.*

TO THE PROBLEM OF CONSTRUCTING A MINIMUM TOTAL COLOR PERCEPTION

Korban J. V.

In the article the results of a minimum total of color perception by students of the first course of art degree in Odessa art College. M. B. Grekov are shown.

Keywords: *color effects, color perception, a numeric matrix, emotional state, a valid plan, the target function.*

Проблема построения минимального суммарного цветового восприятия изучалась на контингенте студентов художественной специальности Одесского художественного училища им. М. Б. Грекова.